



Sygn. akt I PK 297/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 1 grudnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Myszka (przewodniczący)

SSN Jolanta Frańczak

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa T. Spółki Akcyjnej w K.

przeciwko M. P., A. P., S. R.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Spółecznych i Spraw Publicznych w dniu 1 grudnia 2016 r.,

skargi kasacyjnej strony powodowej od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 25 marca 2015 r., sygn. akt III APa (...),

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 5 czerwca 2014 r. Sąd Okręgowy w K. zasądził od pozwanych S. R., A. P. i M. P. solidarnie na rzecz powoda T. S.A. w K. kwotę 81.388,46 zł wraz z odsetkami umownymi liczonymi od każdej z 60 rat miesięcznych składających się na tę kwotę, od 16-go dnia kolejnego miesiąca w

odniesieniu do poszczególnej raty, począwszy od miesiąca lipca 2002 r. do miesiąca czerwca 2007 r.

Podstawę rozstrzygnięcia stanowiły następujące ustalenia. W dniu 9 kwietnia 1999 r. S. R. zawarł z poprzednikiem prawnym strony powodowej umowę, na mocy której została mu udzielona pożyczka w kwocie 77.115 zł (łącznie z oprocentowaniem - 81.388,46 zł) z przeznaczeniem na objęcie akcji prywatyzowanej Spółki. Zgodnie z § 5 umowy pożyczki, w razie wykorzystania pożyczki na inny cel niż wskazany w umowie lub niezwrócenia całej kwoty pożyczki w terminie, pożyczkobiorca został zobowiązany do niezwłocznego zwrotu całej kwoty pożyczki wraz z odsetkami za opóźnienie. Pożyczka miała być spłacana w ratach miesięcznych zgodnie z harmonogramem spłaty pożyczki od maja 2001 r. do czerwca 2007 r. Poręczycielami pożyczki byli A. P. i M. P. Zgodnie z § 6 Regulaminu przyznawania pożyczek z funduszu prywatyzacyjnego FKO, spłata pożyczki została odroczone na 2 lata. Uchwałami zarządu FKO ponownie odroczone terminy spłaty pożyczek. Przesunięciu uległ zarówno termin rozpoczęcia - pierwotnie na dzień 30 listopada 2001 r., a następnie na dzień 30 czerwca 2002 r., jak i termin zakończenia spłaty pożyczki, przy czym za cały okres odroczenia naliczane były odsetki umowne. Pozwany S. R. nie spłacił ani jednej raty pożyczki. Wnioskiem z dnia 17 grudnia 2008 r. strona powodowa zaważwała go do próby ugodowej przed Sąd Rejonowy w P. W wyniku tego zaważwania nie doszło do zawarcia ugody. Pozwani M. P. i A. P. pismem z dnia 16 czerwca 2009 r. zostali wezwani do spłaty pożyczki do dnia 10 czerwca 2009 r.

W tym stanie faktycznym Sąd pierwszej instancji uznał, że do roszczenia o zwrot pożyczki znajdują zastosowanie art. 118 i art. 123 § 1 pkt 1 k.c. Zgodnie z ugruntowanym w orzecznictwie poglądem, zaważwanie do próby ugodowej na podstawie art. 185 § 1 k.p.c. przerywa bieg terminu przedawnienia w odniesieniu do wierzytelności określonych w tym wezwaniu, tak co do przedmiotu żądania jak i co do wysokości. Przerwanie biegu terminu przedawnienia ma skutek niweczący w stosunku do biegu tego terminu. Oznacza to, że czas terminu przedawnienia, który upłynął do czasu zaistnienia przerwy, uważa się za niebyły. Nawet przy przyjęciu najkorzystniejszego i najwcześniejszego terminu wymagalności (10 kwietnia 1999 r.) oraz przy uwzględnieniu dnia zaważwania do próby ugodowej (7 stycznia

2009 r.), przedawnienie roszczenia nie nastąpiło. Stąd S. R. zobowiązany jest do zwrotu pożyczki, a jego poręczyciele odpowiadają z nim solidarnie na mocy art. 881 k.c.

Wyrokiem z dnia 25 marca 2015 r. Sąd Apelacyjny, w wyniku częściowego uwzględnienia apelacji pozwanych A. P. i M. P., zmienił powyższy wyrok w ten sposób, że zasądził od nich solidarnie na rzecz powodowej Spółki kwotę 64.262,50 zł wraz z odsetkami umownymi w wysokości 85% odsetek ustawowych od dnia 16 maja 2010 r. do dnia zapłaty, a w pozostałej części powództwo w stosunku do tych pozwanych oddalił (pkt I) oraz oddalił apelację w pozostałej części (pkt II).

Podzielając ustalenia dokonane przez Sąd pierwszej instancji, Sąd odwoławczy podkreślił, że termin rozpoczęcia spłaty pożyczki został ostatecznie przedłużony do dnia 30 czerwca 2002 r. Zgodnie z § 4 ust. 1 umowy pożyczki, pożyczkobiorca zobowiązał się do zwrotu pełnej kwoty pożyczki wraz z odsetkami w 60 ratach miesięcznych, a wysokość kolejnych rat określał harmonogram spłaty będący integralną częścią umowy. W § 5 ust. 3 tej umowy postanowiono, że jeżeli potrącenie rat pożyczki z poborów nie będzie możliwe, pożyczkobiorca wpłaca raty pożyczki oraz należności wynikające z umowy na konto pożyczkodawcy lub w kasie w terminie do 15-go następnego miesiąca. Z tego wynika, że pierwsza miesięczna rata pożyczki należna w miesiącu lipcu 2002 r. stała się wymagalna w dniu 15 sierpnia 2002 r., a wymagalność rat należnych w kolejnych miesiącach przypadała na 15 dzień następnego miesiąca. Chociaż zatem pożyczka w kwocie 77.115 zł stanowiła całość, to wobec określenia płatności w ratach, wymagalność zobowiązania należy liczyć odrębnie w stosunku do każdej kolejnej raty miesięcznej. Tak określone terminy wymagalności odnoszą się nie tylko do pożyczkobiorcy, ale także do poręczycieli. Zgodnie bowiem z art. 879 § 1 k.c., o zakresie zobowiązania poręczyciela rozstrzyga każdorazowy zakres zobowiązania dłużnika. W konkluzji Sąd drugiej instancji uznał, że skoro termin wymagalności należności należy liczyć w odniesieniu do każdej raty, a rata pożyczki za dany miesiąc w przypadku braku możliwości jej potrącenia z wynagrodzenia pożyczkobiorcy stawała się wymagalna 15-go dnia następnego miesiąca, to wymagalność raty należnej za miesiąc kwiecień 2003 r. przypadała na dzień 15 maja 2003 r. Od dnia 15 maja 2003 r. rozpoczął też bieg dziesięcioletni termin

przedawnienia wymienionej raty, gdyż bieg przedawnienia rozpoczyna się od dnia, w którym roszczenie stało się wymagalne (art. 120 § 1 k.c.). Stąd w sytuacji, gdy pozew o zapłatę w niniejszej sprawie został wniesiony w dniu 16 maja 2013 r., wszystkie raty pożyczki wymagalne przed dniem 16 maja 2003 r. w stosunku do poręczycieli uległy przedawnieniu przed wytoczeniem przeciwko nim powództwa. Przedawnieniu uległy również umowne odsetki za opóźnienie (§ 5 ust. 5 umowy pożyczki) za okres przypadający przed dniem 16 maja 2010 r. oraz odsetki kapitałowe (§ 3 umowy pożyczki) za cały dochodzony przez stronę powodową okres od czerwca 1999 r. do czerwca 2007 r., które - jako świadczenia okresowe - podlegają przedawnieniu z upływem trzech lat od ich wymagalności (art. 118 *in fine* k.c.).

W ocenie Sądu odwoławczego, sytuacja prawna poręczyciela nie może być całkowicie utożsamiana z sytuacją dłużnika solidarnego, co wynika już ze sformułowania, że poręczyciel odpowiada „jak dłużnik solidarny”, nie zaś, że „jest dłużnikiem solidarnym”. Zobowiązanie poręczyciela jest jego własnym zobowiązaniem, co sprawia, że roszczenie o jego spełnienie podlega własnemu przedawnieniu. Odrębność zobowiązania poręczyciela wyraża się również w tym, że przerwanie lub zawieszenie biegu przedawnienia wierzytelności przeciwko dłużnikowi głównemu nie przerywa biegu przedawnienia roszczenia przeciwko poręczycielowi. W rezultacie może dojść do przedawnienia roszczenia wobec poręczyciela, a przedawnienie w stosunku do dłużnika głównego nie nastąpi. Taka sytuacja występuje w niniejszym przypadku. Wprawdzie bowiem zawezwanie do próby ugodowej na podstawie art. 185 § 1 k.p.c. przerywa bieg terminu przedawnienia w odniesieniu do wierzytelności określonych w tym wezwaniu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 2012 r., II PK 175/11, LEX nr 1164729), jednak zawezwanie takie miało miejsce jedynie w stosunku do dłużnika głównego - pożyczkobiorcy S. R. Udzielający poręczenia pozwani A. P. i M. P. nie zostali zawezwani do próby ugodowej. Stąd w stosunku do nich przerwanie biegu przedawnienia nastąpiło dopiero przez wytoczenie powództwa o zapłatę. Takiego skutku nie wywołują natomiast skierowane do nich wezwania do zapłaty z dnia 4 czerwca 2009 r., gdyż nie zostały one wymienione w katalogu zdarzeń prowadzących do przerwania biegu przedawnienia, zawartym w art. 123 § 1 k.c.

W skardze kasacyjnej powodowa Spółka zarzuciła naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię oraz niewłaściwe zastosowanie: 1) art. 120 w związku z art. 720 § 1 i art. 723 k.c. wskutek uznania, że roszczenie o zwrot pożyczki stało się wymagalne w odniesieniu do każdego udzielonego terminu spłaty pożyczki z osobną, w terminach określonych w harmonogramie spłaty pożyczki z funduszu prywatyzacyjnego, podczas gdy roszczenie o świadczenie jednorazowe, jakim jest zwrot pożyczki, staje się wymagalne dopiero w terminie ostatecznego zwrotu całej pożyczki; 2) art. 117 k.c. przez uznanie, że roszczenie o zwrot pożyczki w części składającej się z rat, których terminy zapłaty określone w harmonogramie przypadały przed dniem 16 maja 2003 r. jest przedawnione.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie wyroku w zakresie pkt I. i orzeczenie co do istoty sprawy, ewentualnie o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi drugiej instancji do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga kasacyjna nie zawiera usprawiedliwionych zarzutów.

Zgodnie z art. 117 § 1 k.c., z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, roszczenia majątkowe ulegają przedawnieniu. W myśl art. 118 k.c., jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, termin przedawnienia wynosi lat dziesięć, a dla roszczeń o świadczenia okresowe oraz roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej - trzy lata. Stosownie do art. 120 § 1 zdanie pierwsze k.c., bieg przedawnienia rozpoczyna się od dnia, w którym roszczenie stało się wymagalne. W kontekście art. 455 k.c. wymagalność roszczenia to stan, w którym wierzyciel ma prawną możliwość żądania zaspokojenia przysługującej mu wierzytelności. Roszczenia mogą uzyskać przymiot wymagalności w dniu oznaczonym przez ustawę lub przez czynność prawną (umowę), albo w dniu wynikającym z właściwości zobowiązania. Stan uaktywnienia się wierzytelności stanowi początek biegu przedawnienia.

Przepis art. 720 § 1 k.c. stanowi, że przez umowę pożyczki dający pożyczkę zobowiązuje się przenieść na własność biorącego określoną ilość pieniędzy albo rzeczy oznaczonych tylko co do gatunku, a biorący zwrócić tę samą ilość pieniędzy albo tę samą ilość rzeczy tego samego gatunku i tej samej wartości. Z kolei w myśl

art. 723 k.c., jeżeli termin zwrotu pożyczki nie jest oznaczony, dłużnik zobowiązany jest zwrócić pożyczkę w ciągu sześciu tygodni po wypowiedzeniu przez dającego pożyczkę. Oznacza to w pierwszym rzędzie, że w umowie strony mogą dowolnie oznaczyć termin zwrotu pożyczki i z upływem tego terminu - jak w sprawie, w której wniesiona została rozpoznawana skarga kasacyjna - roszczenie staje się wymagalne i rozpoczyna bieg dziesięcioletni termin przedawnienia przewidziany dla świadczeń jednorazowych w art. 118 *in principio* k.c.

Skarżący wywodzi, że skoro pożyczka jest świadczeniem jednorazowym, to rozłożenie jej spłaty na raty nie zmienia pożyczki w szereg świadczeń o charakterze okresowym, a w konsekwencji w każdym wypadku staje się ona wymagalna w całości dopiero po dniu oznaczonym jako zapłata ostatniej raty. Pogląd ten jest błędny o tyle, że w świetle art. 723 k.c. dopuszczalne jest - podobnie jak w przypadku wszystkich świadczeń jednorazowych podzielnych - oznaczenie przez strony umowy zwrotu przedmiotu pożyczki zarówno przez wykonanie zobowiązania w całości, jak i sukcesywnie w częściach (ratach). O chwili, w której przedmiot pożyczki powinien być zwrócony, przesądza zatem w pierwszej kolejności treść umowy. W wypadku, gdy zwrot przedmiotu pożyczki oznaczony został przez strony umowy w częściach (ratach), to staje się on wymagalny z upływem terminów ustalonych dla poszczególnych rat, chyba że w umowie postanowiono inaczej.

Ustalenia odnośnie do wymagalności zwrotu pożyczki zostały poczynione przez Sąd drugiej instancji przy uwzględnieniu wykładni postanowień umowy, według której strony uzgodniły zwrot całej kwoty pożyczki w 60 określonych co do wysokości i terminu zapłaty ratach miesięcznych (§ 4 ust. 1 i § 5 ust. 3), stopę odsetek kapitałowych (1% od niespłaconej kwoty w skali roku - § 3) oraz stopę odsetek za opóźnienie w spłacie rat (85% odsetek ustawowych - § 5 ust. 5). Stanowiło to podstawę oceny Sądu odwoławczego, że roszczenie o zwrot tak określonych części pożyczki stawało się wymagalne z upływem terminu ustalonego dla poszczególnej raty i od tego dnia rozpoczynał bieg dziesięcioletni termin przedawnienia roszczenia o zwrot tej części pożyczki oraz trzyletni termin przedawnienia roszczenia o odsetki (art. 118 k.c.). Zwalczając tę ocenę skarżący wywodzi, że odsetki umowne przewidziane w § 5 ust. 5 umowy pożyczki nie były odsetkami za opóźnienie, ale stanowiły w istocie - obok odsetek w wysokości 1%

od niespłaconej kwoty pożyczki w skali roku - jeden ze składników wynagrodzenia za korzystanie z kapitału pożyczkodawcy, zwiększający wartość długu. W ocenie skarżącego, „użyty w § 5 ust. 5 umowy pożyczki zwrot „odsetki za opóźnienie” w sposób oczywisty stanowił pewien skrót myślowy i miał na celu odesłanie do kodeksowych przepisów regulujących odsetki w zakresie wyznaczenia wysokości świadczenia”, a w rezultacie „§ 5 ust. 5 umowy pożyczki, pomimo pewnej niefrasobliwości w doborze słów, nie wprowadził do łączącego strony stosunku prawnego umownych odsetek za opóźnienie”.

Na interpretację umowy pożyczki w części dotyczącej określenia terminu jej zwrotu mogą wpływać również postanowienia umowne odnoszące się do uzgodnionego przez strony oprocentowania jako źródła zysku dla udzielającego pożyczki. Jednak dokonana przez Sąd odwoławczy wykładnia postanowień umowy nie podlega kontroli w postępowaniu kasacyjnym z uwagi na brak w skardze zarzutu naruszenia art. 65 k.c. Przepis ten reguluje wykładnię oświadczeń woli i umów według wskazanych w nim kryteriów interpretacji. Kwestionując tę wykładnię skarżący powinien zatem wykazać, na czym polega jej wada z punktu widzenia zawartych w art. 65 k.c. dyrektyw interpretacyjnych (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 października 2012 r., IV CSK 82/12, LEX nr 1232619 oraz z dnia 13 lutego 2014 r., V CSK 142/13, LEX nr 1463949). Takiego zarzutu skarżący nie konstruuje.

Z tych względów na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzeczono jak w sentencji wyroku.

r.g.